

Schervendag 2006 druk bezocht

Verslag: Dik Vuik

Op 28 januari vond de jaarlijkse Schervendag bij het NISA plaats. Zo 'n zeventig bezoekers namen deel aan het programma en de afsluitende Nieuwjaarsreceptie van de Landelijke Werkgroep Archeologie Onder Water (LWAOW). Het ledental en de interesse in maritieme archeologie zijn stijgend, zo bleek.

Financieel staat de LWAOW er goed voor, zo legde voorzitter Jan Venema na de gebruikelijke start met koffie uit. Alleen administratief kampt de werkgroep met een probleem. Omdat geassocieerde leden bij de AWN niet als lid van de LWAOW staan geregistreerd, zijn er zo 'n dertig leden 'zoek', vandaar de oproep van secretaris Albert Zandstra aan de regiocoördinatoren en andere leden om in eigen kringen te controleren of alle leden nog wel op de LWAOW-lijst staan. De LWAOW zal dit jaar voor de eerste keer een eigen jaarverslag produceren, ter informatie van leden en andere geïnteresseerden.

De Hoorn

Het programma begon met een lezing van Martijn Manders (ROB) over het schip de Hoorn, dat begin zeventiende eeuw betrokken was bij een expeditie om een zuidwestelijke doorvaart naar Indië te vinden. Dit om het octrooi van de inmiddels opgerichte VOC te omzeilen. Het schip brandde op een strand van Patagonië af, zo was uit het reisverslag bekend. Maar waar? In de aan de reisbeschrijving tegemoet komende Deseado Baai werden tal van scherven en stukjes lood gevonden, alsmede ballaststenen. Er werden zo 'n 500 objecten geregistreerd. Met single beam en magnetometer werd vanaf een gecharterd zeilschip(!) naar wrakresten onder water gezocht. De side-scan leverde een scheepsachtige constructie in de bodem op en uit brokken concretie kwamen onder meer haken van een rolpaard te voorschijn. De Hoorn is dus teruggevonden. Voor informatie over het project kan worden gekeken op de site www.zoeknaardehoorn.nl.

Archeo-hydrografie

Seger van den Brink gaf vervolgens een lezing over archeo-hydrografie. Archeologie onder water loopt sinds het Verdrag van Malta nog achter bij de ontwikkeling van de archeologie op het droge. In 2005 zijn wel een aantal projecten uitgevoerd. Zo werd naar archeologisch belang gezocht op de locaties van de Tweede Maasvlakte, het Spuicomplex bij de Afsluitdijk en de Maaswerken. Bij het Spuicomplex werd niets gevonden. Bij de Maaswerken werd in de eerste fase met het meetschip Conrad gewerkt. Door gebruik van sonar werden 222 contacten vastgesteld. Hiervan waren er veertig mogelijk archeologisch van aard. Een ingehuurd duikteam ging op pad om de meest beloftevolle locaties te onderzoeken.

Uiteindelijk werden 57 locaties onderzocht, waaruit vier archeologische objecten tevoorschijn kwamen. Het betrof onder meer planken met als kapdatum 1594 en een spantje met als kapdatum 1264. Ook werden twee kleine houten bootjes gevonden, vijf meter lang en twee meter breed. Mogelijk gaat het om oude pontjes, die hier voor de Tweede Wereldoorlog werden gebruikt. Onder de modernere objecten zaten zes recente schepen en een gestolen BMW.

Een ander project in de archeologie onder water is het MACHU project, dat staat voor Managing Cultural Heritage Underwater en door een aantal landen uit de Europese Unie is geïnitieerd. Het doel is het publiek beter te informeren over cultureel erfgoed onder water. Historische sites worden gemonitord en ontwikkelingen als erosie en sedimentatie worden in

kaart gebracht. Zo worden bijvoorbeeld de stroomgeulen in de Waddenzee in kaart gebracht. Daar liggen bij Burgzand nu al vier bekende wrakken binnen een gebied van 300 bij 300 meter. Burgzand Noord 10 (of BZN 10) is een koopvaarder uit omstreeks 1646. Het schip vervoerde olijfkruiken. Het wrak dreigt geïsoleerd in een stroomgeul te komen liggen, als het niet wordt beschermd.

Romeinse schoenen

Vanuit de regio Zuidoost van de LWAOW gaf Joost van den Besselaar een presentatie over de in de afgelopen jaren in de Maas gevonden Romeinse schoenen. Ter hoogte van een vroegere Romeinse legerplaats wordt in de Maas een gebied afgezocht. Dit gebied heeft inmiddels een beschermde status gekregen. Er zijn al talloze leerresten en zelfs complete exemplaren van Romeinse schoenen uit het water gehaald. Verder zijn er enkele gouden vondsten en al zo'n 200 munten tevoorschijn gekomen, allemaal uit dezelfde periode van ongeveer twintig jaar. „Cuyk was een belangrijke legerplaats”, is de conclusie van Joost van den Besselaar.

Joost van den Besselaar kon ook berichten over drie scheepsvondsten in het Pannerdensch Kanaal, alle op dezelfde dag gedaan. Er werd een scheepszwaard van 4,5 meter lang geborgen, van een type dat tot nu toe niet kon worden geïdentificeerd. Verder kreeg de lokale duikgroep enkele bijzondere scheepsonderdelen, zoals de ijzeren delen van een houten koproer en een anker van een zeilschip (1765). Het koproer werd in de zaal herkend door Willem Drost, voormalig binnenvaartschipper en lid van het Rotterdamse OWSV De Grot. Hij kon de precieze werking van dergelijk koproer uitleggen. Het anker is een specifiek rivieranker en soortgelijke ankers bevinden zich in het Rijnvaartmuseum in Emmerich.

Na het verslag van Joost van den Besselaar vertelden Rob Maassen en Peter Seinen over de twee verschillende meetsystemen Webit en Total Station. Deze systemen hebben elk hun voor- en nadelen. Webit heeft veel metingen nodig om nauwkeurig te zijn. Total Station geeft direct een absolute meting en heeft een grotere nauwkeurigheid, maar kent tegelijkertijd een meer beperkte werkdiepte en wordt op grotere diepte onnauwkeuriger. Bovendien is Total Station duurder in aanschaf dan het eenvoudig op een computer te gebruiken programma Webit.

Uit de regio Noord kon worden bericht dat er een sarcofaag bij Stavoren is gevonden, die afkomstig kan zijn van het vroegere klooster. Ook zijn er restanten van een oerbos onder water ontdekt, met een ouderdom van 5645 jaar (oftewel circa 3600 voor Christus).

Nehalennia

Urbain Sterkendries heeft de coördinatie van subregio Zeeland overgenomen van Dries van Weenen. Er zijn nu drie verschillende groepen actief in Zeeland. Achtereenvolgens het Wrakduikcharter Zeeland, de groep van Dries van Weenen en de groep waartoe Sterkendries zelf behoort. Dries van Weenen is, op verzoek van nabestaanden, op zoek naar een bommenwerper uit de Tweede Wereldoorlog. De groep van Sterkendries werkt sinds 1997 aan het in kaart brengen van de locatie van de in de jaren zeventig in de Oosterschelde ontdekte Nehalennia tempel. De visser die destijds bij de vondst betrokken was, is terug gevonden en heeft de posities gegeven. Rond 1998 werd al een stenen vloer gevonden. Ook is een Romeinse schaal gevonden. Het lijkt er op dat er behalve een tempel ook een nederzetting op dezelfde locatie heeft gelegen. De diepte van het werkterrein is 24 tot 28 meter, waar metselwerk en dakpannen zijn aangetroffen. Het jaar 2005 is het beste onderzoeksjaar uit de recente periode geweest, aldus Sterkendries. „We hebben ons geconcentreerd op de tempel en weten nu waar die zich bevindt.” Er is onder meer een stuk altaar in de klei gevonden.

Hans Bruggeman verhaalde tenslotte over de stand van zaken rond de cursus Maritieme Archeologie van de LWAOW. De cursus is nu in Zwolle (2004) en Rotterdam (2005) gegeven. De volgende locatie wordt de regio Zuidoost. Deelnemers aan de cursus krijgen het NAS-1 certificaat van de Britse Nautical Archaeology Society. De cursus blijft losbladig, om de inhoud in de toekomst gemakkelijk aan te kunnen passen aan nieuwe informatie of kennis. Er komt een cd met kleurenafbelingen bij het cursusmateriaal. De woordenlijst wordt uit de cursusmap verwijderd en komt op de website van de LWAOW te staan, waar leden commentaar of toevoegingen op kunnen geven. Hans Bruggeman zit in de commissie deskundigheidsbevordering van de AWN en kondigde een soort logboek aan, waarin leden kunnen laten aantekenen welke cursussen ze hebben gevolgd.

Jan Venema beëindigde de Schervendag met de oproep aan leden om foto's in te sturen voor het opnieuw inrichten van het informatiepaneel van de LWAOW. De Schervendag vond overigens voor de laatste keer bij het NISA plaats. Voor de laatste maal, omdat de naam NISA nog dit jaar verdwijnt en samen met de ROB en de Rijksdienst voor Monumentenzorg onder een nieuwe naam: 'Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten' (RACM) verder gaat. De nieuwe organisatie zal twee locaties krijgen: nieuwbouw in Amersfoort, waar de ROB wordt gevestigd, en Lelystad. In Lelystad zal meer samenwerking worden gezocht met de naastgelegen Bataviawerf en het Nieuw Land Cultuurmuseum.